

tim finesama, vremenom će se te nakaradne izraze prilagoditi hrvatskom jeziku. To je zadatak jezikoslovaca“. Ponavlja se potpuno pogrješan pristup! Strukovno nazivlje moraju stvarati stručnjaci, jezikoslovci samo odobravati je li rješenje jezično ispravno. Kada jednom neki strani naziv uđe u svakodnevni jezik, nema povratka. Bezbroj je takvih primjera. U novije vrijeme sve je postalo *set*, primjerice, *set mjera*. Postoji teorija skupova, a ne *setova*, dakle donosi se *skup mjera*.

Zaključak. Što ih šira javnost ne razumije, stručnjake se ne tiče. Oni pišu radove samo na engleskom, jer se tekstovi na hrvatskom ne priznaju. Čini se da hrvatski znanstvenici, uz pomoć *struktura* postaju grobari najvažnije sastavnice identiteta osobnosti, hrvatskoga jezika.

Igor Čatić, icatic@fsb.hr

<https://doi.org/10.22210/jezik.2021.68.03>

OSVRTI

PROMJENOM MJESTA PRIBROJNIKA, NE MIJENJA SE ZBROJ

U izmijenjenom i dopunjenom Pravopisu srpskoga jezika iz 2015. godine Mitra Pešikana, Jovana Jerkovića i Mate Pižurice, koji je objavljen u Matici srpskoj u Novom Sadu u recenziji Ivana Klajna i Drage Čupića, susrećemo dvije inačice pisanja imena nacionalnoga jezika: „srpskohrvatski (hrvatskosrpski)“ i „srpsko-hrvatski (hrvatsko-srpski)“. U Pravopisu je navedena i objasnidba tomu imenovanju: „srpskohrvatski (hrvatskosrpski) kad se odnosi na zajednički jezik odn. jezičku zajednicu (istor.); srpsko-hrvatski (hrvatsko-srpski), kad se odnosi na savr. stanje“ (str. 459.) i „hrvatsko-srpski (odnosi ili jezik sa savr. statusom u stručno-naučnom lingv. tekstovima i sl.), hrvatskosrpski (ist. za knj. jezik, up. srpsko-hrvatski“ (str. 492.). U Pravopisu možemo također pročitati sljedeću napomenu: „S obzirom na nove realnosti (od 90-ih godina minolog veka naovamo), kada to specifične okolnosti zahtevaju (stručno-naučne pre svega), treba pisati polusloženički stručno-naučni termin srpsko-hrvatski/hrvatsko-srpski jezik“ (str.

86.). U Pravopisu naravno nalazimo i naziv *srpski jezik* (str. 459.), ali nema naziva *hrvatski jezik*, a tim više *bošnjački (bosanski)* ili *crnogorski*. Prema tomu, znači da postoje dva jezika, jedan je službeni i javni, a drugi je strukovni (stručni) – djelomice za Hrvate i vjerojatno za sve ostale narode ili jedan i jedinstveni za sve s različitom javnom i stilskom porabom. Nije sasvim jasno čime se prijašnja složenica *srpskohrvatski/hrvatskosrpski* razlikuje od polusloženičke *srpsko-hrvatski/hrvatsko-srpski*? Odgovor djelomice nalazimo u zaključcima okrugloga stola srpskih intelektualaca koji je održan krajem 2014. god. u Kulturnom centru Novoga Sada pod naslovom: „Šezdeset godina nakon Novosadskog dogovora: srpska jezička politika danas“. Nakon rasprave usvojeni su, između ostaloga, i ovi zaključci:

„1 a) termin srpskohrvatski nije lingvistički utemeljen – on predstavlja preimenovani srpski jezik i u srbistici ga treba zadržati samo u podsećanju na vreme dominacije političkih nad lingvističkim kriterijumima“

„2. a) srpski jezički i kulturni prostor je nedeljiv, iz čega proističe da je sva štokavska književnost književnost srpskog jezika.“ (<https://stanjestvari.com/2014/12/14>).

Uzged budi rečeno u Pravopisnom rječniku srpskoga pravopisa nalazimo: „srećan <...> – i (ob. u zap. krajevima) sretan“ (str. 459). Poznato je da je Slavko Pavešić (1912. – 1975.) u tadašnjem Institutu za jezik JAZU pokrenuo izradbu Jezičnoga savjetnika koji je objavljen 1971. u izdanju Nakladnoga zavoda Matice hrvatske. Razlike između hrvatskoga i srpskoga književnoga jezika Pavešić je kao urednik i jedan od autora toga Savjetnika oblikovao pomoću zemljopisnoga kriterija: „uobičajeno u zapadnim krajevima“ i „uobičajeno u istočnim krajevima“. Pavešić formulaciju „zapadni kraj“ povezuje s područjem Hrvatske i hrvatskim jezikom, a „istočni kraj“ sa Srbijom i srpskim jezikom. U Pravopisnom rječniku školskoga izdanja Pravopisa srpskohrvatskog jezika Matice srpske i Matice hrvatske iz 1960. god. imamo *sretan* i *srećan*, *srećan* i *sretan* (str. 231.). Znači li to da se i sada nakon raspada SFRJ i „zajedničkoga“ jezika pridjev *sretan* i izvedenice *sretno*, *sretnik*, *sretnica* u srpskom pravopisu odnose na „srpsko-hrvatsko“ područje?

S jedne strane, autori rastanak sa *srpskohrvatskim/hrvatskosrpskim jezikom* priznaju kao povijesnu činjenicu, a s druge pak strane ne mogu to potpuno izbrisati, pa im je potrebna polusloženica pri pisanju strukovno-znanstvenih (stručno-znanstvenih) tekstova. Ispada da srbisti, pa vjerojatno i drugi jezikoslovci koji ih slijede, kad rabe jednočlani izraz *srpski jezik* u jezikoslovnim člancima misle ili moraju misliti na „svoj (srpski) jezik“, a kad rabe dvočlani izraz sa spojnicom *srpsko-hrvatski/hrvatsko-srpski jezik*, tada moraju misliti na „naš jezik“, tj. ponovno ili djelomice srpski na cjelokupnom „srpskohrvatskom“, „štokavskom“ ili „zajedničkom“ jezičnokulturnom prostoru. U Pravopisu je stara vrsta imenovanja jezika otišla u povijesnu ropotarnicu, a nova dvočlana polusloženica ponavlja staru sa

spojnicom. Promjenom mjesta pribrojnika, ne mijenja se zbroj.

Pojedini srpski jezikoslovci niječu postojanje hrvatskoga jezika, i to se vidi npr. u srpskom udžbeniku gramatike za osmi razred „S reči na dela“. Ako namjesto hrvatskoga postoji samo „srpski“, tada nije sasvim jasno, zašto su, primjerice, u srpskoj dvojezičnoj leksikografiji odsutne samo hrvatske riječi? U Pametnom rečniku: rusko-srpski, srpsko-ruski iz 2019. (1. izd., Novi Sad: Lingea, 2019., 717 str.) nalazimo samo: *aktuelan*, *aktivista*, *Evropa*, *hemija*, *informisati*, *kašika*, *mart*, *milion*, *opšti*, *organizovati*, *paradajz*, *pozorište*, *saradnja*, *sprat*, *vazduh*.

Slično je i s latinicom u Srbiji. Ćirilica je tradicijsko srpsko pismo i pripada srpskomu jeziku prema srbistici, ali kad rabe riječ *latinitica* u Srbiji, odmah prelaze na porabu pridjeva „srpskohrvatski“: „U javnoj upotrebi danas su i srpska ćirilica (ređe) i srpskohrvatska latinica (češće)“ ili „Latinički grafijski sistem naziva se *abeceda*, a standardni redosled slova u srpskohrvatskoj abecedi ...“ (Piper, Predrag, Klajn, Ivan. Normativna gramatika srpskog jezika, Novi Sad, Matica srpska, 2013., str.17. – 18.). Ispada da ćirilica pripada srpskomu jeziku, a latinica djelomice srpskomu i djelomice hrvatskomu, tj. srpskohrvatskomu. A što ćemo tada s tvrdnjom da „termin srpskohrvatski nije lingvistički utemeljen“ i da je otišao u povijest? Znači li to da nazivoslovno pismo „srpskohrvatska latinica“ postoji, a „srpskohrvatski jezik“ ne postoji? Trebalo bi tada pisati prema srpskomu pravopisu – „srpsko-hrvatska“ latinica, a ne „srpskohrvatska“ latinica jer je riječ o jezikoslovnoj („stručno-naučnoj“) knjizi. Autori ipak rabe ime „srpskohrvatski jezik“ u povijesnom kontekstu: „Normativne kvalifikacije koje se daju u ovoj gramatici oslonjene su kako na jezičku građu tako i na bogatu normativističku literaturu o srpskom i srpskohrvatskom jeziku ...“ (str.15.).

Često se prije govorilo, pa i sada katkad, o jezičnoj tolerantnosti. Ne stvara li pojam *srpsko-hrvatski jezik* jezičnu netoleranciju prema drugim i ne pojačava li ime *srpski jezik*, što je vjerojatno opravdano prema svojem jeziku, *identitetski jezik*, dok se istodobno često spočitava jezikoslovnoj kroatistici kad rabi ime *hrvatski*? Je li moguć dijalog između hrvatskoga i srpskoga jezika, pa i

drugih jezika, kad jedna strana strukovno (stručno) i znanstveno priznaje vlastito pravo na svoj nacionalni jezik i razvoj jezika, a druga to ne priznaje ili gazi? Hoćemo li se pomaknuti s mjesta ili ćemo tapkati i dalje na mjestu, neka svatko za sebe odabere ili je već odabrao. Poštujući druge – poštujemo i sebe!

Artur Bagdasarov, a_bagdasarov@mail.ru
<https://doi.org/10.22210/jezik.2021.68.04>

OBLJETNICE

UZ 50. OBLJETNICU HRVATSKOGA PROLJEĆA I ČLANKA SMILJANE RENDIĆ IZLAZAK IZ GENITIVA

Ove se godine obilježuje 50. obljetnica Hrvatskoga proljeća. Prigoda je to prisjetiti se glasovitoga članka Izlazak iz genitiva ili drugi hrvatski preporod, koji je u časopisu *Kritika* Matice hrvatske objavila 1971. Smiljana Rendić, publicistica i prevoditeljica, prvakinja hrvatskoga katoličkoga novinstva. Rođena je u Splitu 1926., ondje je završila osnovnu školu i gimnaziju; domagojskoga je usmjerenja. Školanje prekida 1948. nakon što su je revolucionarne vlasti s majkom izbacile iz stana na ulicu te ostaje bez sredstava za život. Poslije majčine smrti preselila se u Rijeku, zaposlila u listu *La Voce del popolo* iz kojega je otpuštena s biljegom klerikalke. Do umirovljenja potkraj 1972. radila je u administraciji časopisa *Pomorstvo*. Prevodila je s talijanskoga, pisala kritike i kulturno-religijske oglede. Objavljivala je u periodicima *Pomorstvo*, *Služba Božja*, *Kateheza*, *Glasnik sv. Antuna Padovanskog*, *Crkva u svijetu*, *Kana*, *Kolo*, *Kritika*, *Marulić*. Služila se pseudonimima i šiframa *Berith*, *SR*, *Vjera Marini*. Preminula je u Rijeci 1994.

Njezin članak *Izlazak iz genitiva* ili drugi hrvatski preporod, simbol je 1971. kao što je govor Vlade Gotovca pred zapovjedništvom Pete armijske oblasti u Zagrebu simbol 1991. Sadržajno i stilski zaslužuje počasno mjesto u antologijama hrvatske političke misli, a ostao je zapamćen i po svom gnomičnom naslovu. Hrvatska je nakon kobnoga iskustva u dvjema jugoslavenskim državama, koje autorica naziva „kolonizacijom hrvatskoga nacionalnoga bića i lomljenjem kičme hrvatske nacije“, napokon u Hrvatskom proljeću digla čelo i postala političkim subjektom, a hrvatskomu je narodu vraćeno dostojanstvo.

Ulaskom u zajednicu južnoslavenskih naroda 1918. hrvatski je narod izgubio državnost i u srazu s integralnim jugoslavenstvom zaprijetio mu je nestanak. Autorica za to drži odgovornima hrvatske političke elite („Hrvate asimilante koji niječu sebe, koji odbacuju svoj hrvatski identitet, duhovno i moralno kolonizirane i iznutra dezintegrirane ljude“), koje su, za razliku od običnoga puka koji je sačuvao hrvatsku identifikacijsku i državnu samosvijest, srljale zbog političke nesposobnosti i vlastitih probitaka iz diktature u diktaturu (karadorđevićevsku, pavelićevsku, diktaturu proletarijata).

Prateći narodnu povijest kroz povijest jezika, na primjeru jezične kolonizacije, koja